

บทความวิจัย

แนวทางการคุ้มครองผู้ต้องขังจากการคุกคามทางเพศในเรือนจำ*

THE GUIDELINES FOR PROTECTING INMATES FROM SEXUAL HARASSMENT IN PRISONS

ภูวดล ดำสนิท

Puvadol Damsanit

วิศิษฐ์ศักดิ์ เนื่องนอง*

Visitsak Nuengnong

ศลธร คงหวาน

Sonthon Khongwan

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Faculty of Law, Rambhai Barni Rajabhat University, Thailand

*Corresponding author E-mail: visitsak.n@rbru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับคุกคามทางเพศผู้ต้องขังในเรือนจำ และ 2) ศึกษาแสวงหาแนวทางในการคุ้มครองและป้องกันการคุกคามทางเพศผู้ต้องขังเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบแนวทางปฏิบัติในการคุ้มครองและป้องกันผู้ต้องขังจากการคุกคามทางเพศ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์กฎหมายรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้ต้องขังจากการถูกคุกคามทางเพศในเรือนจำโดยการศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า 1) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศในเรือนจำยังไม่มีความชัดเจนทำให้เกิดการตีความเฉพาะการกระทำที่เป็นลักษณะการล่วงละเมิดทางเพศเท่านั้น 2) มาตรการทางกฎหมายในการดูแลผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้ต้องขังหญิงกับผู้ต้องขังชาย 3) กรมราชทัณฑ์ยังไม่แนวนโยบายเกี่ยวกับการป้องกันการคุกคามทางเพศผู้ต้องขังในเรือนจำ ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทั้งทางร่างกายและทางจิตใจของผู้ต้องขัง

* Received 02 August 2023; Revised 17 August 2023; Accepted 27 August 2023

ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 เพื่อการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศในเรือนจำซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงและช่วยเหลือผู้ต้องขังจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศที่อาจเกิดขึ้นได้

คำสำคัญ: ผู้ต้องขัง, เรือนจำ, กฎหมาย, คุกคามทางเพศ

Abstract

The purpose of this study is 1) to investigate the issue of sexual harassment among prisoners and 2) to study and seek ways to protect and prevent sexual harassment of prisoners by preparing proposed policy and suggestions for improving laws, regulations, and guidelines for protecting and preventing inmates from sexual harassment. It is qualitative research using legal analysis techniques and gathering relevant information on protecting inmates from sexual harassment in prisons by studying various pertinent sources.

The results revealed that 1) Legal measures on sexual harassment in prisons are still unclear. It causes the possibility to interpret only acts as sexual harassment; 2) Legal actions for the care of sexually harassed inmates still have disparities between female and male prisoners; 3) The Department of Corrections does not yet have a policy on preventing sexual harassment of inmates in prisons. Such problems affect both physically and psychologically of the inmates.

The researcher, therefore, proposes an amendment to the Corrections Act, B.E. 2560, to protect the rights of inmates who were suffering sexual harassment in prison. This suggestion would reduce the risk and saves inmates from potential sexual abuse.

Keywords: Prisoner, Prison, Law, Sexual Harassment

บทนำ

การคุกคามทางเพศ (Sexual Harassment) เป็นการเรียกร้องหรือยั่วยุเยียดความต้องการทางเพศแก่ผู้อื่นทั้งกาย วาจา หรือแม้แต่ท่าทางต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมในหลายระดับ ตั้งแต่การสัมผัสร่างกาย เสื้อผ้า หรือผม หรือใช้สายตาทะโลม ผิวกาย พูดจาลามก ส่ง

ข้อความหรือโทรศัพท์แสดงความเห็นเกี่ยวกับรูปลักษณะในเชิงทางเพศ แสดงท่าทางโอบกอด จูบ ไปจนถึงการข่มขืน เป็นต้น ส่วนเหยื่อการกระทำอาจเป็นหญิงหรือชายก็ได้ (กุลพล พลวัน, 2561) การคุกคามทางเพศในเรือนจำอาจเกิดจากปัจจัยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นรสนิยมทางเพศทางผู้ต้องขัง โอกาสที่อาจทำให้เกิดสถานการณ์ที่นำไปสู่การคุกคามทางเพศ การดูแลที่ไม่ทั่วถึงของเจ้าหน้าที่ ปัจจัยเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการคุกคามทางเพศ ทั้งนี้ ปัญหาการคุกคามทางเพศในเรือนจำอาจมาจากการกระทำระหว่างผู้ต้องขังด้วยกันเอง หรืออาจมาจากเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมดูแลผู้ต้องขัง โดยรูปแบบของการคุกคามทางเพศในเรือนจำอาจมีหลายรูปแบบ เช่น การพูดจาล้อเลียนเรื่องเพศ การสัมผัสทางกาย เช่น การแตะ การลูบหลัง การกอดรัด และการจูบ

การคุกคามทางเพศในเรือนจำถือเป็นวิกฤตสิทธิมนุษยชนระดับโลก ในหลายกรณี ผู้กระทำผิดเป็นเจ้าหน้าที่เรือนจำ ซึ่งควรมีหน้าที่ดูแลให้นักโทษปลอดภัย แต่ไม่ว่าจะเป็นเพราะการกระทำของเจ้าหน้าที่หรือการกระทำระหว่างนักโทษด้วยกันเอง การข่มขืนและการคุกคามทางเพศในเรือนจำรูปแบบอื่น ๆ ถือเป็นอาชญากรรมรูปแบบหนึ่งตามหลักกฎหมายสากล รัฐบาลจึงต้องรับผิดชอบอย่างเต็มที่ในการคุ้มครองให้นักโทษปลอดภัย การคุกคามทางเพศในเรือนจำ สะท้อนถึงความล้มเหลวของรัฐบาลในการปฏิบัติตามความรับผิดชอบของตน ไม่ว่าผู้กระทำผิดจะเป็นใครก็ตาม (Just Detention International, 2558) ผู้ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศ มักประสบปัญหาสุขภาพจิตภายหลังการถูกล่อลวงละเมิดทางเพศ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อาการที่อาจเกิดขึ้นทันทีเช่น หวาดกลัว ตื่นตระหนก หวาดระแวง สับสน กังวล ละอายใจ ไม่ไว้วางใจ ปฏิเสธสิ่งที่เกิดขึ้น เป็นต้น ส่วนปัญหาในระยะยาวที่พบได้เช่น โรคซึมเศร้า การพยายามฆ่าตัวตาย (อานนท์ จำลองกุล, 2560) ผลร้ายที่เกิดจากการคุกคามทางเพศจึงย่อมส่งผลต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นทางจิตใจหรือทางร่างกายของผู้ถูกระทำ

อย่างไรก็ตามแม้ผลกระทบจากการคุกคามทางเพศในเรือนจำเป็นการกระทำที่ส่งผลเสียหายที่รุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจต่อผู้ต้องขัง แต่จากการศึกษากลับพบว่า พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการควบคุมและดูแลผู้ต้องขังยังมีปัญหาทางกฎหมายบางประการที่ยังไม่สอดคล้องกับการคุ้มครองผู้ต้องขังซึ่งถูกคุกคามทางเพศ คณะผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้เพื่อเสนอแนะแนวทางและมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเกี่ยวกับคุ้มครองและป้องกันผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศในเรือนจำ (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์, 2560)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับคุกคามทางเพศผู้ต้องขังในเรือนจำ
- 2) เพื่อศึกษาแสวงหาแนวทางในการคุ้มครองและป้องกันการคุกคามทางเพศผู้ต้องขังเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ แนวทางปฏิบัติในการคุ้มครองและป้องกันผู้ต้องขังจากการคุกคามทางเพศ

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้วิธีการดำเนินการโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์กฎหมาย รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องการคุ้มครองผู้ต้องขังจากการถูกคุกคามทางเพศในเรือนจำ โดยการศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มาตรฐานสากลเกี่ยวกับการปฏิบัติ ต่อผู้ต้องขัง กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ตำรา วารสารบทความ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ข้อเขียน รายงานการประชุม บันทึกการประชุม เอกสารประกอบการประชุม และเอกสารอื่นที่ เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต

ผลการวิจัย

การบังคับโทษจำคุกเป็นมาตรการทางกฎหมายอาญาที่เกิดขึ้นจากการที่ศาลได้มีคำพิพากษาลงโทษบุคคลใดบุคคลหนึ่งและนำผู้ต้องโทษมาอยู่ในเรือนจำตามระยะเวลาที่ปรากฏในคำพิพากษา ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในเรือนจำผู้ต้องขังอาจถูกคุกคามทางเพศซึ่งเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาไม่ว่าในสังคมภายนอกเรือนจำหรือภายในเรือนจำก็ตาม เป็นการกระทำที่เป็นผลร้ายต่อบุคคลที่ถูกคุกคามทางเพศ ควรมีมาตรการในเชิงป้องกันและคุ้มครองดูแลผู้ต้องขัง จากการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศในเรือนจำ ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ปัญหาการจำแนกผู้ต้องขังเพื่อป้องกันการคุกคามทางเพศในเรือนจำ

การจำแนกผู้ต้องขังเป็นกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ด้วยการศึกษาวิเคราะห์ ประวัติ ลักษณะทั่วไป สาเหตุของการกระทำผิด เพื่อการวางแผนในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการ และการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล (individual treatment) (ฐิตียา เพชรมณี, 2559) การจำแนกผู้ต้องขังนอกจากเพื่อวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูผู้ต้องขังแล้ว ยังสามารถนำไปเป็นมาตรการในการป้องกันการคุกคาม

ทางเพศในเรือนจำได้ ด้วยการศึกษาวิเคราะห์จากภูมิหลังของผู้กระทำความผิดที่อาจมีความเสี่ยงในการคุกคามทางเพศผู้ต้องขังได้

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการจำแนกผู้ต้องขังในต่างประเทศพบว่า ข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อกำหนดเนลสันแมนเดลา ค.ศ. 2015 ข้อ 11 (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2564) ได้กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับการการแยกประเภทหรือจำแนกผู้ต้องขังต่างประเภทกัน ให้พึงแยกคุมขังไว้คนละแห่งหรือคนละส่วนของเรือนจำ โดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติด้านอาชญากรรม เหตุผลในทางคดีในการคุมขัง และความจำเป็นในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านั้น ในส่วนสหรัฐอเมริกา การจำแนกประเภทและการบำบัดรักษานักโทษ เรือนจำและทัณฑสถานจะต้องมีการวางแผนและกำหนดข้อจำกัด ในการที่จะอำนวยความสะดวกในการพัฒนาระบบบูรณาการซึ่งจะมั่นใจการจัดหมวดหมู่ที่เหมาะสมและแยกนักโทษตามธรรมชาติของการกระทำผิดที่กระทำ พฤติการณ์สภาพจิตของนักโทษ (U.S. Code: Title 18 – Crimes and Criminal Procedure : Part III – Prisons and Prisoners, Article 4081) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การจำแนกผู้ต้องขังสถานที่คุมขังในการดำเนินการของการจำคุกต้องกำหนดให้ไว้ในเรือนจำหรือหน่วยงานที่เหมาะสมกับความต้องการที่แตกต่างกันของการคุมขังนักโทษอย่างปลอดภัย ทั้งนี้ เรือนจำแบบเปิดเต็มรูปแบบการรักษาความปลอดภัยเพื่อลดหรือกำจัดป้องกันการหลบหนีเท่านั้น (Frank Arloth, 2011) และ ประเทศญี่ปุ่น การจำแนกประเภทของนักโทษตามเพศ สัญชาติ ชนิดโทษ ระยะเวลาการจำคุก ระดับโทษ และระดับทางจิต สุขภาพ เน้นการฟื้นฟูสมรรถภาพ การใช้ชีวิตในสังคม ให้การศึกษา การอบรม ค่านิยมของสังคม ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะทำงาน ได้รับการจ่ายเงิน และได้รับเงินเมื่อออกจากคุก นักโทษยังมิโอกาสที่จะได้การดูแลที่ดีและได้รับสิทธิพิเศษผ่านแรงจูงใจพฤติกรรมที่ดี (Mitchel P. Roth, 2006) จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการจำแนกผู้ต้องขังของประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยเรือนจำมีกระบวนการในการจำแนกผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญสองประการ คือ ประการแรก เพื่อประโยชน์ในด้านการควบคุมผู้ต้องขัง ไม่ให้ผู้ต้องขังหลบหนี ตลอดจนการควบคุมดูแลให้ผู้ต้องขังอยู่ในระเบียบวินัย ไม่ก่อความเดือดร้อนรำคาญ และ ประการที่สอง เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้านการอบรมแก้ไข และพัฒนาพฤตินิสัย สำหรับการจำแนกผู้ต้องขังกฎหมายได้บัญญัติให้กรมราชทัณฑ์มีระบบการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง โดยให้คำนึงถึงโทษและพฤติการณ์ในการกระทำความผิด ลักษณะความผิด ความรุนแรงของคดี การกระทำ

ความผิดที่ได้กระทำมาก่อนแล้ว และความประพฤติและวินัยในระหว่างคุมขัง ตลอดจนระยะเวลากำหนดโทษคุมขังที่เหลืออยู่ของผู้ต้องขังดังกล่าว และให้อธิบดีมีอำนาจย้ายผู้ต้องขังตามระบบการจำแนกและการแยกคุมขัง (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 40 วรรคแรก) การย้ายผู้ต้องขังจากเรือนจำหนึ่งไปอีกเรือนจำหนึ่งตามอำนาจของอธิบดีในการพิจารณาควบคุมตามเพศ สถานะ พฤติการณ์ หรือวัตถุประสงค์ในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง (กฎกระทรวงกำหนดระบบการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง การควบคุมและการแยกคุมขัง และการย้ายผู้ต้องขัง พ.ศ. 2563 ข้อ 16 (3)) เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการผู้ต้องขังภายในเรือนจำ ให้อธิบดีจัดให้มีระบบการจัดชั้น การจัดกลุ่มผู้ต้องขังและการแยกคุมขัง โดยต้องคำนึงถึงประเภทหรือชั้นของเรือนจำและความเหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละประเภท แต่ละชั้น การควบคุม แก้ไข บำบัด พื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ตลอดจนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 41) นอกจากนี้การดูแลผู้ต้องขัง เรือนจำใดมีผู้ต้องขังหญิง ให้เจ้าพนักงานเรือนจำหญิงเป็นผู้ควบคุม เว้นแต่กรณีมีเหตุจำเป็น และห้ามผู้ต้องขังชายหรือเจ้าพนักงานเรือนจำชายเข้าไปในเขตควบคุมผู้ต้องขังหญิง (กฎกระทรวงกำหนดระบบการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง การควบคุมและการแยกคุมขัง และการย้ายผู้ต้องขัง พ.ศ. 2563 ข้อ 12 และ 13) จากหลักกฎหมายข้างต้นพบว่า การจำแนกผู้ต้องขังในเรือนจำเป็นการจำแนกโดยมีวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังเป็นสำคัญ มุ่งเน้นการฟื้นฟูผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมทั่วไปได้เมื่อพ้นโทษ การให้ความสำคัญกับผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะรายโดยคำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากพ้นโทษจำคุก

ปัญหาจากจำแนกผู้ต้องขังในเรือนจำพบว่า ระบบการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังจะคำนึงถึงโทษและพฤติการณ์ในการกระทำความผิด ลักษณะความผิด ความรุนแรงของคดี การกระทำความผิดที่ได้กระทำมาก่อนแล้ว รวมถึงความประพฤติและวินัยในระหว่างคุมขัง เห็นได้ว่าระบบการจำแนกมุ่งเน้นการควบคุมและการฟื้นฟูผู้ต้องขังในอนาคต โดยไม่ได้พิจารณาถึงภูมิหลังของผู้ต้องขังที่อาจมีความเสี่ยงต่อการคุกคามทางเพศ เช่น ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดเกี่ยวกับความผิดทางเพศ หรือเสี่ยงต่อการถูกคุกคามทางเพศ เช่น ผู้ต้องขังที่มีความหลากหลายทางเพศสภาพ เป็นต้น

2. ปัญหาความเสมอภาคในการดูแลทางการแพทย์ผู้ต้องขังถูกคุกคามในเรือนจำ

การได้รับการดูแลทางการแพทย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับความคุ้มครอง ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม ควรได้รับปฏิบัติและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของบุคคลไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างทางเพศ สถานะของบุคคลนั้น หลักการนี้ได้รับความคุ้มครองถึงผู้ต้องขังระหว่างการถูกบังคับโทษในเรือนจำด้วย

จากการศึกษาพบว่า การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในการดูแลทางการแพทย์ได้รับการรับรองทั้งในกติการะหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่วางหลักการสำคัญว่ามนุษย์ต่างเสมอกันในกฎหมายและชอบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 7) มีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและการดูแลสุขภาพทางการแพทย์ (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 25 (1)) สำหรับผู้ต้องขังหลักการนี้ได้รับการยืนยันล่าสุดโดยองค์การสหประชาชาติตามข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ในปี ค.ศ. 2015 ซึ่งกำหนดหลักการพื้นฐานผู้ต้องขังนี้พึงใช้ได้ทั่วไปโดยปราศจากความลำเอียง จะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติโดยเหตุของความแตกต่างในด้านเพศ หรือสถานะอื่นใดของผู้ต้องขัง เพื่อให้หลักการไม่เลือกปฏิบัติมีผลในทางปฏิบัติ ผู้บริหารเรือนจำต้องคำนึงถึงความจำเป็นของผู้ต้องขังแต่ละคน โดยเฉพาะผู้ต้องขัง บางประเภทที่มีความเปราะบางมากที่สุด (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, 1948) จำเป็นต้องมีมาตรการเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิของผู้ต้องขังเหล่านี้ที่มีความจำเป็นพิเศษโดยไม่ให้อธิบายว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ (ข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ค.ศ. 2015 ข้อ 2) การให้บริการด้านการรักษาพยาบาลแก่ผู้ต้องขังเป็นความรับผิดชอบของรัฐ โดยผู้ต้องขังควรได้รับการรักษาพยาบาลตามมาตรฐานเช่นเดียวกับที่รัฐจัดให้กับประชาชนอื่น และจะต้องสามารถเข้าถึงบริการที่จำเป็นโดยไม่คิดมูลค่าและไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งสถานภาพตามกฎหมายของตน (ข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ค.ศ. 2015 ข้อ 24) การให้ความใส่ใจเป็นพิเศษต่อผู้ต้องขังที่ต้องการการดูแลสุขภาพเป็นพิเศษ หรือมีปัญหาสุขภาพที่กระทบต่อการบำบัดฟื้นฟูของผู้ต้องขัง โดยควรมีความเชี่ยวชาญอย่างเพียงพอทั้งด้านจิตวิทยาและจิตเวช (ข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ค.ศ. 2015 ข้อ 25) จากมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังพบว่า การดูแลทางการแพทย์ไม่จำกัดเพียงการดูแลความเจ็บป่วยของผู้ต้องขังที่ส่งผลกระทบทางร่างกายแต่เพียงอย่างเดียว การดูแลสุขภาพด้านการแพทย์ให้ความสำคัญทางด้านจิตเวชและ

จิตวิทยาด้วย การถูกคุกคามทางเพศบางกรณีเช่น การคุกคามทางวาจา แม้ไม่ได้รับผลกระทบทางกายแต่ผลเสียทางจิตใจก็เกิดขึ้นกับผู้ต้องขัง จากการศึกษาข้อกำหนดขององค์การสหประชาชาติที่ให้ความเสมอภาคในการดูแลผู้ต้องขังอย่างเท่าเทียมและดูแลในทุกมิติของความป่วยเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งสำคัญที่เรือนจำในทุกประเทศต้องคำนึงถึงหลักการพื้นฐานเหล่านี้

จากการศึกษาการดูแลทางการแพทย์ผู้ต้องขังในต่างประเทศพบว่า สหรัฐอเมริกา เมื่อการตัดสินอาชญากรรมแต่ละคนจะไม่สูญเสียสิทธิตามรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตามสิทธิบางอย่างอาจจะมีข้อจำกัด อย่างไรก็ตามศาลได้ตระหนักถึงผลประโยชน์เฉพาะสามประการด้วยกันในการตัดสินข้อจำกัดความสิทธิตามรัฐธรรมนูญของนักโทษ (1) การดำรงไว้ซึ่งกฎหมายแห่งรัฐธรรมนูญ (2) การคงไว้ซึ่งความปลอดภัยของรัฐธรรมนูญ และ (3) การทำให้กลับคืนเป็นคนดีของนักโทษ สถานิติบัญญัติของรัฐอาจให้สิทธิที่เฉพาะเจาะจงเพื่อนักโทษ นอกเหนือจากที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ เช่น สิทธิในการบำบัดรักษา (Right to Treatment) (Todd R. Clear, George F. Cole and Michael D, 2015) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การดูแลรักษาพยาบาลมีหลักการทั่วไป เพื่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของนักโทษต้องได้รับการดูแลไม่ให้ถูกกระทบกระเทือน การตรวจสุขภาพและการรักษาพยาบาลเรือนจำดำเนินการตรวจสุขภาพผู้ต้องขังเชิงป้องกันทั้งทางร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้นักโทษมีสิทธิที่จะได้รับดูแลสุขภาพถ้ามันเป็นสิ่งที่จำเป็นในการระบุโรค การรักษา การป้องกัน การกำเริบของนักโทษ การฟื้นฟูสมรรถภาพและการทดสอบความเครียดและบำบัด (Frank Arloth, 2011) ประเทศญี่ปุ่น การได้รับความคุ้มครองของผู้ต้องขังเกี่ยวกับสิทธิได้รับการทางการแพทย์และการรักษาพยาบาลนั้นถือเป็นสิทธิในการดำรงชีวิตในระดับมาตรฐานขั้นต่ำสุดที่ประชาชนมีสิทธิตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐต้องส่งเสริมและปรับปรุงการสาธารณสุขซึ่งเกี่ยวกับการดำรงชีวิตทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้ เรือนจำจะต้องมีการดำเนินการเพื่อให้เข้าใจถึงสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ต้องขังและต้องมีมาตรการด้านสุขอนามัยและทางการแพทย์ที่เหมาะสมกับมาตรฐานสุขอนามัยและการรักษาพยาบาลเพื่อรักษาสุขภาพของผู้ต้องขังและสุขอนามัยภายในเรือนจำ (Act on Penal Detention Facilities and Treatment of Inmates and Detainees 2005, Article 56) ผู้ต้องขังทุกคนจะได้รับการดูแลและได้รับการให้คำแนะนำในกรณีที่ผู้ต้องขังต้องการคำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ ทั้งนี้ การตรวจสุขภาพของผู้ต้องขังจะกระทำสม่ำเสมอเป็นประจำทุกปีหรือมากกว่า (Act on Penal Detention Facilities and Treatment of Inmates and

Detainees 2005, Article 61) จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการดูแลผู้ต้องขังในต่างประเทศ พบว่า กฎหมายกำหนดให้การดูแลทางการแพทย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการปฏิบัติบนหลักการเดียวกันโดยไม่มีการแบ่งแยกกว่าเป็นผู้ต้องขังหญิงหรือชาย หลักการนี้ทำให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในการดูแลทางการแพทย์จากเรือนจำ (Act on Penal Detention Facilities and Treatment of Inmates and Detainees, 2005)

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการดูแลทางการแพทย์ผู้ต้องขังของประเทศ ไทยพบว่า กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศไว้ 2 กรณี คือ (1) ผู้ต้องขังซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าพนักงาน เรือนจำ หรือ (2) ผู้ต้องขังหญิงซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศก่อนกรมราชทัณฑ์รับตัวไว้ ไม่ว่าจะมีการตั้งครมหรือไม่ก็ตาม (กฎกระทรวง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศ พ.ศ. 2563 ข้อ 1) ผู้ต้องขังมีสิทธิร้องเรียนเกี่ยวกับการถูกล่วงละเมิดทางเพศจากการปฏิบัติหน้าที่ โดยมิชอบของเจ้าพนักงานของเรือนจำได้ โดยให้ได้รับความคุ้มครองและให้คำปรึกษาในทันที รวมทั้งคำร้องดังกล่าวต้องรักษาเป็นความลับและได้รับการไต่สวนชี้ขาดโดยพนักงานอัยการ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 47) ในกรณีที่ผู้ต้องขังหญิงซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศโดยเฉพาะผู้ที่ตั้งครมจากการถูกล่วงละเมิดดังกล่าว ต้องได้รับคำแนะนำหรือคำปรึกษาทางการแพทย์ที่เหมาะสม และ ต้องได้รับการสนับสนุนการดูแลสุขภาพทางกายและทางจิตตามความจำเป็น รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดใน กฎกระทรวง (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 59) เมื่อผู้บัญชาการเรือนจำหรือ ผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่งของเจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำการล่วง ละเมิดทางเพศต่อผู้ต้องขังทราบข้อร้องเรียน หรือได้รับคำร้องแล้วให้ดำเนินการ (1) จัดแพทย์ พยาบาล หรือเจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งผ่านการอบรมด้านการพยาบาลทำการตรวจร่างกาย ผู้ต้องขังคนนั้น เพื่อหาร่องรอยการกระทำผิดและเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน โดยเร็วเท่าที่จะ กระทำได้ และรายงานไปยังผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่งของเจ้า พนักงานเรือนจำนั้น ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการได้ ให้ส่งตัวผู้ต้องขังออกไปรับการตรวจที่ โรงพยาบาลภายนอก ในกรณีการตรวจร่างกายผู้ต้องขังหญิง ถ้าไม่ใช่แพทย์หรือพยาบาลให้เจ้า พนักงานเรือนจำหญิงซึ่งผ่านการอบรมด้านการพยาบาลทำการตรวจร่างกาย ทั้งนี้ ผู้ต้องขัง หญิงจะขอให้นำบุคคลใดในเรือนจำมาอยู่ร่วมในการตรวจด้วยก็ได้ (2) จัดให้ผู้ต้องขังได้พบ

นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์โดยทันที ในกรณีที่มีเหตุขัดข้องทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำให้คำปรึกษาในเบื้องต้นก่อน (กฎกระทรวง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศ พ.ศ. 2563 ข้อ 4)

จากการศึกษาพบปัญหาความเสมอภาคในการดูแลทางการแพทย์ผู้ต้องขังถูกคุกคามในเรือนจำตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 59 ซึ่งไม่ได้กำหนดกระบวนการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศให้ครอบคลุมผู้ต้องขังทุกประเภท กล่าวคือ กฎหมายบัญญัติให้ผู้ต้องขังหญิงที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศเท่านั้นที่จะได้รับการให้คำปรึกษาจากแพทย์ หรือการดูแลทางการแพทย์ที่เหมาะสมและต้องได้รับการสนับสนุนการดูแลสุขภาพทางกายและทางจิตตามความจำเป็น รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายด้วยเป็นปัญหาทางกฎหมายในการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและเป็นการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งส่งผลให้ผู้ต้องขังชายที่ถูกคุกคามทางเพศไม่ได้รับการดูแลทางการแพทย์ที่เหมาะสม ส่งผลให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 59 ไม่เป็นไปตามหลักความเสมอภาคของผู้ต้องขังที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญคุ้มครองผู้ต้องขังอย่างเท่าเทียมกัน

3. ปัญหาเกี่ยวกับนโยบายการคุกคามทางเพศในเรือนจำ

กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยอธิบดีกรมราชทัณฑ์จะเน้นหนักนโยบาย “ลดความแออัดในเรือนจำ ป้องกันการการกระทำผิดซ้ำ สร้างโอกาสกลับสู่สังคม พัฒนาสิทธิผู้ต้องขัง พัฒนาบุคลากร นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ แก้ไขปัญหาทุจริตในระบบราชทัณฑ์” นอกจากนี้ การกิจหลักของกรมราชทัณฑ์มุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในลักษณะการควบคุม กักขัง ผู้กระทำความผิดให้อยู่ในระเบียบวินัย เกิดความสงบเรียบร้อยและการกิจเกี่ยวกับการแก้ไข ฟื้นฟู พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ไม่หันไปกระทำผิดซ้ำหลังได้รับการปลดปล่อยจากเรือนจำหรือทัณฑ์สถาน อย่างไรก็ตามผู้บริหารของกรมราชทัณฑ์มักจะมึนนโยบายเพื่อให้บุคลากรได้ใช้เป็นแนวทางหรือกรอบในการดำเนินงานเพื่อให้การปฏิบัติดีงานเกิดเหมาะสมกับปัญหาและข้อขัดข้องในการดำเนินงานที่กรมราชทัณฑ์ประสบอยู่ในช่วงเวลานั้น

จากการศึกษาพบว่านโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ในปัจจุบันยังคงให้ความสำคัญกับการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ภายในความสงบเรียบร้อย เหตุผลประการหนึ่งมาจากการหลบหนีแหกคุกของผู้ต้องขัง ในส่วนที่เกี่ยวกับป้องกันการคุกคามทางเพศในเรือนจำ แม้จะปรากฏแนวปฏิบัติเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการล่วงละเมิดหรือ

คุกคามทางเพศในการทำงานของกรมราชทัณฑ์ ตามหนังสือที่ ยธ. 0714/25157 ลงวันที่ 13 สิงหาคม 2558 เรื่อง มาตรการในการป้องกันและแก้ไขการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศในการทำงาน ก็เป็นเพียงมาตรการเพื่อป้องกันการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศสำหรับบุคลากรที่เป็นข้าราชการ พนักงานราชการ หรือลูกจ้าง ที่สังกัดกรมราชทัณฑ์เท่านั้น แต่ไม่รวมถึงการกระทำระหว่างผู้ต้องขังด้วยกันเอง หรือเจ้าหน้าที่ที่กระทำต่อผู้ต้องขังด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่านโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติดีระหว่างเรือนจำกับผู้ต้องขังในการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำอันถือเป็นภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์ แต่จากการศึกษาไม่ปรากฏว่ากรมราชทัณฑ์ได้กำหนดแนวนโยบายที่เกี่ยวกับการปฏิบัติระหว่างเจ้าหน้าที่เรือนจำกับผู้ต้องขัง หรือระหว่างผู้ต้องขังด้วยกันเองในเรื่องการป้องกันการคุกคามทางเพศหรือการล่วงละเมิดทางเพศผู้ต้องขังแต่อย่างใด ผู้วิจัยเห็นว่ากรมราชทัณฑ์ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการป้องกันการคุกคามทางเพศหรือการล่วงละเมิดทางเพศผู้ต้องขังจะเป็นแนวทางหรือกรอบในการปฏิบัติงานของกรมราชทัณฑ์ อีกทั้งผู้ต้องขังหรือเจ้าหน้าที่ได้ตระหนักถึงความร้ายแรงของปัญหาที่เกิดขึ้นจากการคุกคามทางเพศได้

อภิปรายผล

1. การคุกคามทางเพศในเรือนจำ

เรือนจำถือเป็นชุมชนหนึ่งที่มีความหลากหลายทางเพศของผู้ต้องโทษไม่ว่าจะเป็นเรือนจำหญิงหรือเรือนจำชาย ทั้งนี้ การอยู่ร่วมกันของผู้ต้องโทษที่ถูกตัดขาดจากโลกภายนอกห่างจากคนรักอาจทำให้เกิดความต้องการทางเพศซึ่งเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ การมีเพศสัมพันธ์หรือถูกคุกคามทางเพศระหว่างนักโทษด้วยกันย่อมเกิดขึ้นได้ เมื่อเกิดการคุกคามทางเพศขึ้นในเรือนจำ จะต้องมีการกระบวนการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิทางการแพทย์ที่เหมาะสมแก่ผู้ต้องขัง เพราะผู้ต้องขังอาจได้รับอันตรายทั้งทางกาย ทางสุขภาพและทางจิตใจจากการถูกคุกคามทางเพศได้ และด้วยแนวคิดของการบังคับโทษจำคุกสมัยใหม่ผู้ต้องขังถือเป็นประธานของการบังคับโทษระหว่างการบังคับโทษ ผู้ต้องขังทุกคนจึงต้องได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายอย่างเสมอภาคในการที่จะได้รับการปฏิบัติจากเรือนจำอย่างเท่าเทียมกัน กรณีผู้ต้องขังถูกคุกคามทางเพศ ไม่ว่าผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศนั้นจะเป็นเพศใดต้องได้รับสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการคุ้มครองสิทธิทางการแพทย์อย่างเท่าเทียมกัน เมื่อกระบวนการคุ้มครอง

ผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ไม่เป็นไปตามหลักการที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ทำให้การบังคับโทษไม่เป็นไปเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังอย่างแท้จริง

2. การคุ้มครองผู้ต้องขังจากการถูกคุกคามทางเพศ

การคุ้มครองผู้ต้องขังจากการถูกคุกคามทางเพศเป็นไปตามแนวคิดของการบังคับโทษจำคุกสมัยใหม่ว่าด้วยเรื่องว่าความเสมอภาคที่ผู้ต้องขังจะต้องได้รับความคุ้มครองในระหว่างการบังคับโทษให้เกิดความปลอดภัยทั้งร่างกายและอนามัย เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญที่ประชาชนพึงจะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ และเป็นหน้าที่ของเรือนจำซึ่งถือเป็นหน่วยงานของรัฐมีความผูกพันในอันที่จะต้องดำเนินการให้ความเสมอภาคดังกล่าวระหว่างผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิงได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดกำหนดไว้

ผู้ต้องขังทุกคนที่ถูกคุกคามทางเพศจะต้องได้รับการดูแลรักษาจากแพทย์ที่เหมาะสมและได้รับการสนับสนุนการดูแลสุขภาพทางกายและทางจิตใจตามความจำเป็น ในกรณีผู้ต้องขังถูกล่วงละเมิดทางเพศกระบวนการทางการแพทย์เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อป้องกันโรคติดต่อจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศได้ การกำหนดกระบวนการให้แพทย์ตรวจจะได้ทราบได้ว่าผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศมีภาวะเสี่ยงจากโรคอะไรบ้าง อีกทั้งการดูแลสุขภาพจิตใจผู้ต้องขังชายที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อป้องกันการทำลายบุคลิกภาพเดิมของผู้ต้องโทษ

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่าสิทธิทางการแพทย์ของผู้ต้องขังคือ การที่ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงสิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขจากรัฐอย่างเหมาะสมและเสมอภาค เนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพของผู้ต้องขังถือเป็นปัญหาที่สำคัญซึ่งมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำ ดังนั้น ระหว่างที่ถูกบังคับโทษในเรือนจำผู้ต้องขังต้องมีสิทธิได้รับการดูแลสุขภาพทางการแพทย์ที่มีคุณภาพซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งของมนุษย์ ทั้งนี้ รูปแบบในการได้รับการดูแลสุขภาพทางการแพทย์สำหรับผู้ต้องขังมีหลายรูปแบบ เช่น การจัดบริการด้านการแพทย์ฉุกเฉินทั้งในและนอกเวลาราชการ การตรวจรักษาพยาบาลทั่วไปและโรคเรื้อรัง การดูแลสุขภาพจิต การเตรียมความพร้อมสภาพจิตใจของผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว เป็นต้น ซึ่งรูปแบบเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญสำหรับผู้ต้องขังในระหว่างที่ถูกบังคับโทษในเรือนจำ โดยในส่วนของภาครัฐมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศให้ได้รับความ

คุ้มครองตามพันธกรณีระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศ อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ต้องขังในเรือนจำจะเป็นผู้กระทำความผิดที่อยู่ระหว่างการถูกลิดรอนสิทธิและเสรีภาพบางประการอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดจนศาลมีคำพิพากษาให้ต้องโทษจำคุกแต่ก็ต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกันกับบุคคลทั่วไปและย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขเช่นเดียวกับคนทั่วไป กระบวนการคุ้มครองสิทธิทางการแพทย์แก่ผู้ต้องขังถือได้ว่าเป็นความรับผิดชอบของรัฐ โดยผู้ต้องขังควรได้รับการรักษาทางการแพทย์ตามมาตรฐานเช่นเดียวกับที่รัฐจัดให้กับประชาชนคนอื่น ๆ ในรัฐ และจะต้องสามารถเข้าถึงบริการที่จำเป็นโดยไม่คิดมูลค่าและไม่เลือกปฏิบัติ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย พบว่า การคุกคามทางเพศเป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อทั้งทางร่างกายและจิตใจผู้ถูกกระทำ การคุกคามทางเพศเกิดขึ้นได้ในทุกสังคมแม้บุคคลนั้นจะอยู่ระหว่างการต้องโทษจำคุกก็ตาม สิ่งสำคัญที่จะช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศได้อย่างมีประสิทธิภาพมี 2 ประการด้วยกัน กล่าวคือ ประการแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันไม่ให้เกิดการคุกคามทางเพศในเรือนจำ ซึ่งต้องมีการกำหนดเป็นนโยบายของกรมราชทัณฑ์ในการป้องกันการคุกคามทางเพศผู้ต้องขัง ประการที่สอง การช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศ ซึ่งเป็นมาตรการสนับสนุนช่วยเหลือ ดูแลทั้งทางร่างกายและจิตใจโดยผ่านกระบวนการทางการแพทย์ เพื่อช่วยฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการคุ้มครองผู้ต้องขังจากการถูกคุกคามทางเพศในเรือนจำ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า การคุกคามทางเพศเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อผู้ถูกระทำทั้งทางร่างกายและจิตใจ การคุกคามทางเพศสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสถานการณ์ ไม่เว้นแม้ผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำ เมื่อมีการคุกคามทางเพศเกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายทั้งเชิงป้องกันและเชิงคุ้มครองผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศให้ได้รับการรักษาและดูแลทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างถูกต้องตามหลักการแพทย์ การบังคับใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังระหว่างการถูกบังคับโทษในเรือนจำ ยังไม่สามารถคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศในเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศไม่ได้รับการดูแลทางการแพทย์อย่างเหมาะสมและเสมอภาค ส่งผลกระทบต่อผู้ต้องขังทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาจากการบังคับใช้กฎหมายในการคุ้มครองผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศในเรือนจำ จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศดังนี้

1. กระบวนการคุ้มครองสิทธิทางการแพทย์ของผู้ต้องขังจะเห็นได้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังทุกคนจะได้รับการตรวจ การให้คำปรึกษา หรือคำแนะนำที่มีความจำเป็นต่อผู้ต้องขังไม่เฉพาะแต่กรณีการถูกคุกคามทางเพศเท่านั้น ฉะนั้น เห็นว่าราชอาณาจักรไทยควรมีการกำหนดสิทธิในการได้รับการตรวจ การให้คำปรึกษาและคำแนะนำเกี่ยวกับการถูกคุกคามทางเพศแก่ผู้ต้องขังทุกประเภทไม่เฉพาะแต่ผู้ต้องขังหญิงเท่านั้น

หากราชอาณาจักรไทยมีการบัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการให้ความคุ้มครองผู้ต้องขังซึ่งถูกคุกคามทางเพศทุกคนต้องได้รับคำแนะนำหรือคำปรึกษาทางการแพทย์ที่เหมาะสม และต้องได้รับการสนับสนุนการดูแลสุขภาพทางกายและทางจิตตามความจำเป็น จะส่งผลดีทำให้ราชอาณาจักรไทยมีมาตรการทางกฎหมายที่มีกระบวนการให้ความคุ้มครองผู้ต้องขังอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับหลักสากลและแนวคิดของการบังคับโทษจำคุกสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องความเสมอภาคระหว่างผู้ต้องขังด้วยกัน อีกทั้ง ยังส่งผลดีแก่ผู้ต้องขังที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญว่าด้วยเรื่องความเสมอภาค และการได้รับการรักษาอย่างทันทั่วที่หากปรากฏว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่เสี่ยงที่จะก่อให้เกิดโรคติดต่อแก่ผู้ถูกคุกคามทางเพศได้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 โดยแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 59 ในหมวดที่ 5 ส่วนที่ 4 สุขอนามัยของผู้ต้องขัง โดยนำหลักการเกี่ยวกับหลักความเสมอภาคตามแนวคิดของการบังคับ

โทษจำคุกสมัยใหม่มาบัญญัติให้สอดคล้องกับการคุ้มครองการถูกล่วงละเมิดทางเพศผู้ต้องขังดังต่อไปนี้

“มาตรา 59 ผู้ต้องขังซึ่งถูกคุกคามทางเพศ ต้องได้รับคำแนะนำหรือคำปรึกษาทางการแพทย์ที่เหมาะสม และต้องได้รับการสนับสนุนการดูแลสุขภาพทางกายและทางจิต รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

2. กฎหมายราชทัณฑ์ต้องบัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการร้องทุกข์ รวมทั้งกระบวนการคุ้มครองผู้ต้องขังซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศ เช่น การย้ายแดนเพื่อป้องกันมิให้มีการข่มขู่ผู้ต้องขังได้ ในกรณีที่มีพยานรู้เห็นเหตุการณ์ย่อมได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกัน

3. กรมราชทัณฑ์มีการกำหนดนโยบายหรือข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการต่อต้านการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศในเรือนจำหรือทัณฑสถานทุกรูปแบบ ทั้งนี้ นโยบายหรือข้อปฏิบัติการต่อต้านการคุกคามทางเพศในเรือนจำ อาจเทียบเคียงกับ กฎ ก.พ. ว่าด้วยการกระทำการอันเป็นการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศ พ.ศ. 2553 โดยกำหนดกลุ่มผู้ที่ได้รับความคุ้มครองจากการคุกคามทางเพศไม่จำกัดเฉพาะการคุกคามทางเพศที่กระทำระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น แต่รวมถึงการกระทำที่เป็นการคุกคามทางเพศที่เกิดขึ้นระหว่างการคุกคามของผู้ต้องขังด้วยกันเองหรือการคุกคามจากเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขัง

4. งานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสารเกี่ยวกับปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายในการคุ้มครองผู้ต้องขังจากการคุกคามทางเพศในเรือนจำ ซึ่งทำให้เห็นปัญหาเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายจากเอกสารทางกฎหมายเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้เห็นสภาพปัญหาในการบริหารงานราชทัณฑ์เกี่ยวกับการคุกคามทางเพศในเรือนจำอย่างละเอียดมากขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าในการวิจัยครั้งต่อไปควรการเพิ่มวิธีการศึกษาเช่น การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่เรือนจำที่เพื่อทราบปัญหา รวมถึงข้อจำกัดของการปฏิบัติงานในการคุ้มครองผู้ต้องขังจากการถูกคุกคามทางเพศในเรือนจำได้ เพื่อจัดทำแนวทางในการคุ้มครองผู้ต้องขังจากการถูกคุกคามทางเพศในเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ที่สนับสนุนทุนวิจัยให้ผู้วิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กุลพล พลวัน. (2561). “การล่องเกินทางเพศ” ความผิดใหม่ในกฎหมายและสังคมไทย. เรียกใช้เมื่อ 9 มีนาคม 2566 จาก

https://www.matichon.co.th/columnists/news_1254173

จิตติยา เพชรมณี. (2559). การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเปรียบเทียบ. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 24(1), 17-46.

ปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน. (1948). เรียกใช้เมื่อ 9 มีนาคม 2566 จาก

<http://library.nhrc.or.th/ulib/document/Fulltext/F03988.pdf>

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์. (2560). ราชกิจจานุเบกษา. เรียกใช้เมื่อ 9 มีนาคม 2566 จาก

<https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/021/1.PDF>

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2564). ข้อกำหนดเนลสันแมนเดลลาและนโยบายเรือนจำ. เข้าถึงได้จาก

<https://www.tijthailand.org/th/highlight/detail/nelson-mandela-rules-and-prison-management>

อานนท์ จำลองกุล. (2560). การดูแลผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ : ร่างกาย จิตใจ และการเยียวยาทางกฎหมาย. จุฬาลงกรณ์เวชสาร, 61(5), 603-618.

Act on Penal Detention Facilities and Treatment of Inmates and Detainees.

(2005). Japanese Law Translation. Retrieved from

<https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/2796/en>

Frank Arloth. (2011). Strafvollzugsgesetz, 3.Auflage. München: C.H.Beck.

Just Detention International. (2558). การละเมิดทางเพศในเรือนจำ: วิกฤตสิทธิมนุษยชนระดับโลก. เรียกใช้เมื่อ 9 มีนาคม 2566 จาก https://justdetention.org/wp-content/uploads/2015/11/International_Summary_Thai.pdf

Mitchel P. Roth. (2006). Prisons and Prison Systems: A Global Encyclopedia. London: Greenwood Press.

Todd R. Clear, George F. Cole and Michael D. (2015). Reisig, American Corrections, 7th ed. Massachusetts: Wadsworth Publishing.